

SEMINȚE DE CEREALE ȘI LEGUMINOASE DIN AȘEZAREA DE LA HISTRIA (SECOLUL AL VI-LEA e.n.)

DE

MARIN CĂRCIUMARU, EDITH IONESCU

În cadrul cercetărilor de la Histria din anul 1975, Catrinel Domăneanțu a descoperit, cu ceazia săpăturilor de la zidul de incintă romano-bizantin, curtaină A, o cantitate foarte mare de semințe carbonizate¹. Semințele s-au recuperat dintr-o locuință din secolul al VI-lea e.n., lipită de incintă și care a fost distrusă printr-un incendiu puternic. Încăperea respectivă era probabil destinată păstrării proviziilor pentru că tot aici s-a găsit multă ceramică (fragmente de amfore și chiupuri). Dintr-o amforă spartă, întregibilă, de la 158 cm adâncime, s-a scos cea mai mare cantitate de semințe aparținând unor cereale (fig. 1). Din alte vase mai mici s-au identificat de asemenea o seamă de semințe de cereale sau leguminoase.

Materialul organic, din amfora de care am amintit, a cîntărit 1 850 grame, fiind astfel repartizat: semințe întregi — 512,4 g; fragmente neidentificabile 994,5 g; cenușă — 343 g.

Semințele întregi identificate aparțin în exclusivitate cerealelor, mai exact 402,9 g *Triticum vulgare*, ceea ce reprezintă 50 362 semințe și 109,5 g *Secale* sp., adică 14 743 semințe.

Într-un vas de dimensiuni mai reduse s-au găsit 18 g de *Triticum vulgare* (1 192 semințe); 1,30 g de *Secale* sp. (205 semințe); 32,7 g de fragmente greu de precizat cărei specii aparțin și 80 g de cenușă. În total acest vas conține o cantitate de 132 g de materie organică.

Aceleași specii au fost recunoscute într-un alt vas de dimensiuni mai mici în care s-au cîntărit 544 g de semințe, fragmente și cenușă, astfel repartizate: semințe întregi 174,5 g, provenind de la *Triticum vulgare* (148,9 g = 9 862 semințe) și *Secale* sp. (25,6 g = 2 749 semințe); fragmente neidentificabile 194,5 g; cenușă 174,9 g.

Tot dintr-un vas, asemănător ca mărime, s-a determinat o importantă cantitate de semințe de leguminoase (261,5 g greutate totală a materialului) din specia *Lens esculenta*, varietatea *microspermae* Barul. Au fost numărate 5 637 semințe întregi (75,4 g) și 8 034 fragmente (52,4 g). De asemenea s-au cîntărit 133,7 g de cenușă care a rezultat din distrugerea acestor semințe. În același vas s-au găsit două semințe de *Triticum vulgare*.

¹ Mulțumim și pe această cale pentru încrederea cu care ne-au fost acordate semințele spre determinare, precum și pentru datele arheologice și o fotografie a acestei descoperiri în așezarea de la Histria, care ne-au fost puse la dispoziție.

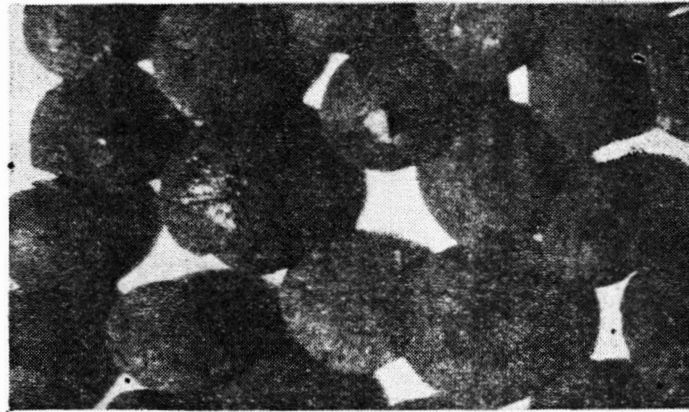
1

2

3

4

Fig. 1. Semințe carbonizate în așezarea de la Histria. 1 Depozitul de semințe și amfora; 2 *Triticum vulgare* ($\times 37$); 3 *Secale* sp. ($\times 37$); 4 *Lens esculenta*, varietatea *microsperma* ($\times 37$)

Considerind că în toate cele trei cazuri, în care s-au păstrat semințele de cereale, coeficientul de distrugere pentru cele două forme (*Triticum* și *Secale*) a fost aproximativ același, am calculat procentele cu care participă cele două specii ajungând la constatarea că în două situații valorile sînt foarte apropiate, iar în al treilea caz nu prezintă o prea mare discordanță în raport cu celelalte două.

Astfel, dacă pentru semințele descoperite în amforă participarea este de 77% pentru *Triticum vulgare* și 23% pentru *Secale* sp., în vasul cu 544 g de substanță organică s-a observat că *Triticum vulgare* reprezintă 78%, iar *Secale* sp. 22%, ceea ce înseamnă mai mult decît valori apropiate. În cea de-a treia probă cele două cereale sînt reprezentate prin următoarele procente: *Triticum vulgare* 85% și *Secale* sp. 15%.

Desigur că în faza actuală a cercetărilor este greu să se tragă o concluzie definitivă, totuși coincidența privind participarea acestor forme de cereale în cele două cazuri și procentele destul de apropiate în cel de-al treilea conduce la ipoteza dacă nu cumva proporțiile respective reprezintă o situație de fapt a componenței terenurilor agricole cultivate cu cereale din preajma așezării în această vreme. Oricum, credem că este un aspect care merită să i se acorde atenție, iar în măsura în care valorile relevate vor fi întîlnite și în alte situații, în această epocă în Dobrogea, s-ar putea formula concluzii mai sigure.

În legătură cu *Triticum vulgare* se știe că în timpurile preistorice el a ocupat suprafețe tot mai întinse, pe seama lui *Triticum compactum*, mult mai răspîndit în neolitic și epoca bronzului în Ungaria, Elveția, Italia, Spania, Suedia etc.² Este un grîu de toamnă puțin rezistent la secetă, frig și boli în raport, de exemplu, cu *Triticum compactum*.

Se pare că romanii și grecii nu cunoșteau *Triticum compactum*, dar cultivau *Triticum vulgare* și *Triticum durum*³.

În ceea ce privește lîntea, trebuie să amintim că ea a fost folosită de timpuriu în hrana omului, fiind întîlnită la Jericho⁴, Jarmo⁵, în aceramicul și neoliticul tîrziu de la Hacilar⁶, în neoliticul timpuriu de la Argissa⁷, ca și în neoliticul timpuriu de la Tell Azmak din Bulgaria⁸ etc. În Italia nu a fost întîlnită înainte de epoca fierului, iar în Marea Britanie și Olanda apare pentru prima dată abia în perioada romană⁹.

Lîntea, pentru a se dezvolta, are nevoie de un climat cald și uscat, fără nopți prea friguroase, cu zile luminoase și un sol de preferință nisipos.

² J. Percival, *The wheat plant*, Londra, 1921, p. 269.

³ T. Săvulescu, *La flore*, în C. Matasă, *Frumușica. Village préhistorique à céramique peinte dans la Moldavie du Nord. Roumaine*, București, 1946, p. 37-42.

⁴ M. Hopf, *Plant remains and early farming in Jericho*, în G. W. Dimbleby and P. Ucko, *The Domestication and Exploitation of Plants and Animals*, Londra, 1969, p. 355-359.

⁵ H. Helbaek, *The palaeoethnobotany of the Near East and Europe*, în R. J. Braidwood and B. Howe, *Prehistoric Investigations in Iraqi Kurdistan*, Chicago, 1960, p. 98-118.

⁶ H. Helbaek, *Studies in Mediterranean Archaeology*, 2, 1966, p. 122.

⁷ M. Hopf, *Bericht über die Untersuchung von Samen und Holzohresten von der Argissa-Maghuta aus der präkeramischen bis mittelbronzezeitlichen Schichten*, în V. Milojević, J. Boessneke, M. Hopf, *Die Deutschen Ausgrabungen auf der Argissa-Maghuta in Thessalien*, Bonn, 1962, p. 101-110.

⁸ J. M. Renfrew, *The archaeological evidence for the domestication of plants: methods and problems*, în G. W. Dimbleby and P. Ucko, *op. cit.*, p. 149-172.

⁹ H. Helbaek, *The palaeoethnobotany of the Near East and Europe*, în R. J. Braidwood and B. Howe, *op. cit.*, p. 98-118; H. Helbaek, *The New Phytologist*, 63, 1961, p. 159-163.

Pe un sol prea bogat în substanțe nutritive înfrunzește într-adevăr puternic, în schimb formează puține teci¹⁰.

Lintea este una din leguminoasele foarte bogate în proteine.

J. André afirmă că în epoca romană lintea era folosită în supe. Prepararea ei consta la început din prăjirea semințelor, care erau apoi pisate împreună cu anumite cereale într-o puiliță¹¹.

Jane Renfrew crede că putea fi consumată împreună cu castane și în anumite regiuni favorabile, cu midii¹².

D. R. Brothwell și P. Brothwell presupun că a fost pur și simplu adăugată supei de orz, împreună cu mazărea și năutul¹³.

Oricum, prezența lintei în secolul al VI-lea e.n. pe teritoriul Dobrogei este un fapt ce merită a fi reținut, în măsura în care se pare că nu cunoaștem prea multe asemenea atestări în straturile arheologice din această vreme sau anterioare acestei perioade.

SEMENCES DE CÉRÉALES ET DE LÉGUMINEUSES DE L'AGGLOMÉRATION D'HISTRIA

(RÉSUMÉ)

Un horizon du VIe siècle de n.è. d'Histria a livré une grande quantité de semences. Le contenu de plusieurs récipients a permis de séparer 706,2 gr de semences intactes de céréales, de l'espèce *Triticum vulgare*, constituant plus de 75% de la totalité des semences intactes, le reste se composant de *Secale sp.* À part les semences bien conservées, ces mêmes vases contenaient 1221 gr de fragments impossible à reconnaître, ainsi qu'environ 600 gr cendres.

Dans un autre vase, on a trouvé une quantité importante de semences de légumineuses (261,5 gr.), à savoir de *Lens esculenta*, de la variété *microspermae* Barul.

EXPLICATION DES FIGURES

Fig. 1. Semences carbonisées de l'agglomération d'Histria. 1 Le dépôt de semences et l'amphore; 2 *Triticum vulgare* (× 37); 3 *Secale sp.* (× 37); 4 *Lens esculenta*, la variété *microspermae* (× 37).

¹⁰ J. M. Renfrew, *Palaeoethnobotany. The prehistoric food plants of the Near East and Europe*, Londra, 1973, p. 113—115.

¹¹ J. André, *L'Alimentation et la Cuisine à Rome*, Paris, 1961, apud J. M. Renfrew, *op. cit.*, p. 114.

¹² *Ibidem*.

¹³ D. R. Brothwell and P. Brothwell, *Food in Antiquity*, Londra, 1969, p. 107.